

6. Соломин В. Психологическая безопасность / В. Соломин, Л. Михайлов, Т. Маликова, В. Шатровой. – М.: Издательство Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена, 2006. – 176 с.

7. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: навчальний посібник / Н.Ю. Максимова. – К.: Либідь, 2011. – 52 с.

8. Федоришин Г.М. Пенітенціарна психологія: курс лекцій / Г.М. Федоришин. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. – 104 с.

9. Тимоховец Е.А. Конфликты подростков и пути их педагогического разрешения: дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук / Е.А. Тимоховец. – Минск, 1990. – 191 с.

10. Череповська Н. Творчість як засіб психологічної безпека та надання смислу буття людини / Н. Череповська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.newacropolis.org.ua/

Федоришин Г.Н. Ресоциализующе среда и психологическая безопасность несовершеннолетних осужденных

Раскрыто содержание понятий «ресоциализирующая среда», «психологическая безопасность осужденного». Проанализированы возможности ресоциализирующей среды в удовлетворении базовой социальной потребности личности – психологической безопасности.

Ключевые слова: ресоциализация, ресоциализирующая среда, психологическая безопасность, несовершеннолетний осужденный.

Fedoryshyn H.M. Re-socializing environment and psychological safety of juvenile convicts

The concepts of «re-socializing environment» and «convict psychological safety» are defined. The capabilities of the re-socializing environment to meet the basic social need of the individual, namely his psychological safety are analyzed.

Key words: re-socialization, re-socializing environment, psychological safety, juvenile convict.

УДК 342+155.9

Л.Г. Чистоклетов, В.Й. Шишко

**ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВПЛИВИ
ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПАРАДИГМИ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ**

Досліджено теоретичні та практичні проблеми формування та оцінки рівня інформаційно-психологічного впливу в політичних, міжнародних, економічних відносинах та у військовій справі. Проаналізовано актуальні аспекти інформаційних війн на сучасному етапі та в ретроспективному огляді.

Ключові слова: інформаційно-психологічний вплив, інформаційна безпека, інформаційна війна, інформаційна атака.

Постановка проблеми. Формування нового уявлення про головний фактор могутності держави, згідно з яким основним чинником у XXI столітті є інформація, здатність держави мати у своєму розпорядженні найсучасніші інформаційні технології і засоби, що дозволяють ефективно обробляти, зберігати, передавати й поширювати потрібну інформацію, інформаційні війни свідчать про те, що інформація стає реальним і водночас прихованим потужним чинником впливу на психіку і поведінку індивідів, малих і великих соціальних груп. Війна інформації нині стала одним із найнебезпечніших видів зброї. Користування компроматами, підкидання неправдивої інформації, намагання за допомогою інформації ввести в оману стало для багатьох сенсом життя. Інформація має вплив на маси, тобто за умови вдалого маніпулювання свідомістю мас можна досягти практично будь-якої мети – знищити опонента, усунути конкурентів [1, с. 108].

Це свідчить про те, що інформація стала однією з основних складових психологічного впливу на суб'єктів інформаційної безпеки, який у новітні часи широко застосовується у політичних, міжнародних, економічних відносинах та у військовій справі.

Зараз арсенал інформаційних технологій соціального впливу настільки розвинувся, що раніше безсистемні намагання задіяти у сфері міждержавних інтересів масову свідомість перетворилися в чітку індустрію.

Стан дослідження. Вивчення теоретичних і практичних аспектів формування та оцінки рівня проблеми інформаційно-психологічного впливу відображені у працях зарубіжних і вітчизняних науковців. Комплексному вивченню чинників, що впливають на приймання об'єктом переконуючої інформації, присвячені роботи Р. Баркера, Дж. Гібсона, А. Мерібіана та ін. До особливої групи спеціальних концепцій психологічного впливу, які започатковано працями Г. Тарда, Г. Лебона, Ф. Олпорта, В.М. Бехтерева та ін., можна віднести теоретичні та експериментальні дослідження групового тиску, а також явищ конформізму (М. Шериф, С. Аш і ін.), групової поляризації (С. Московісі, М. Заволоні), ефекту «дифузії відповідальності в групі» (М. Уоллач, Н. Коуган і Д. Бем), ефекту «зрушення до ризику» (Р. Броун), створення іміджу (В.М. Шепель та ін.), «атаки на свідомість» (В. Прокоф'єва) тощо. Особлива увага зазначеній проблемі була приділена в працях вітчизняними науковцями Ю. Бабенко, Д. Прокоф'євої, М. Присяжнюка, Я. Жаркова, В. Толубко тощо.

Мета статті – теоретичне обґрунтування існування інформаційно-психологічних впливів як невід'ємної складової парадигми інформаційної безпеки в ретроспективі з уваги на сучасні виклики та загрози безпеці особистості.

Виклад основних положень. Сучасні можливості науки і техніки, засобів масової інформації спричинили кардинальні зміни в інформаційно-психологічній війні. Вони стали невід’ємною рисою війн і збройних конфліктів другої половини ХХ ст. і початку ХХІ ст. Аналіз їх підготовки і проведення однозначно засвідчує, що хід і результати військових дій будь-якого масштабу в сучасному світі кардинально залежать від мистецтва і технологій ведення інформаційно-психологічної війни.

Зважаючи на роль інформації в сучасному світі, американський дослідник М. Маклюен виводить цікаву тезу: «Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації. Її непомітно ведуть електронні засоби комунікації – це постійна і жорстока війна, у ній беруть участь буквально всі» [2].

У книзі В.Ф. Прокоф’єва «Гайное оружие информационной войны: атака на подсознание» визначається: інформаційна війна – це дії, розпочаті для досягнення інформаційної переваги шляхом завдання шкоди інформації, процесам, що базуються на інформації та інформаційних системах супротивника при одночасного захисту власної інформації, процесів, що ґрунтуються на інформації та інформаційних системах [3, с. 19].

Слушно і справедливо В.Б. Толубко зазначає, що засоби масової інформації є найбільш ефективними засобами для здійснення інформаційно-психологічного впливу на великі групи людей, тому їх слід уважати складовою стратегічних сил інформаційної війни [4, с. 51].

Перевага будь-якої країни або групи країн дозволяє з достатньо високим ступенем достовірності моделювати поведінку «противника» і здійснювати на нього у явній чи прихованій формі вигідний для себе вплив. Можна стверджувати, що держави, які зазнали поразки інформаційній війні, програли її назавжди, оскільки їх можливі кроки щодо зміни ситуації потребують колосальних матеріальних і інтелектуальних витрат, контролюватимуться і нейтралізуватимуться стороною, що перемогла.

Уперше термін «інформаційна війна» (information war) вживається в американських військових колах 1991 року. Першим офіційним документом із цієї проблематики була директива міністра оборони США від 21 грудня 1992 р. під назвою «Інформаційна війна». В подальшому – в звіті американської корпорації «Ренд» MR-661-0SD «Strategic Information Warfare. A new face of War» (1996 р) вперше з’явився термін «стратегічна інформаційна війна (інформаційне протиборство)». Вона визначалася як війна з використанням державного глобального інформаційного простору й інфраструктури для проведення стратегічних військових операцій і зміцнення впливу на власний інформаційний ресурс [5].

Різниця в перекладі слова «warfare», що може бути перекладене і як війна, і як боротьба, спричинила паралельне вживання понять «ін-

формаційна війна» та «інформаційна боротьба (протиборство)». Друге поняття широкоживане в Росії, де воно означає «суперництво соціальних систем в інформаційно-психологічній сфері з приводу впливу на ті чи інші сфери соціальних відносин і встановлення контролю над джерелами стратегічних ресурсів, в результаті якого деякі учасники суперництва отримують переваги, необхідні їм для подальшого розвитку, а інші їх утрачають» [6].

Аналізуючи вищевказане, слід констатувати, що Україна дедалі частіше стає об'єктом інформаційних атак із боку інших держав, зокрема Росії. Проте надійно захистити свій інформаційний простір самотужки держава поки що не здатна. Такі висновки зробили експерти Інституту Євроатлантичного співробітництва та фонду «Демократичні ініціативи». З цього приводу Борис Тарасюк зазначав: «Було прикро читати на сторінках українських часописів передруки на дуже делікатні теми, які здійснювалися з російської ініціативи. Інформація подавалася без жодного осмислення та аналізу, в російській «упаковці», і виглядала вона як відверта агресія проти України» [7].

Досліджуючи інформаційно-психологічні впливи як невід'ємної складової парадигми інформаційної безпеки, вважаємо, що інформаційний вплив на психологію слід поділити на такі види: інформаційно-психологічний, психогенний; психоаналітичний; нейролінгвістичний; психотропний.

Інформаційно-психологічний вплив – вплив словом, інформацією, психологічний вплив такого виду виокремлює основною метою пропаганду певних світоглядних ідей, поглядів, уявлень, переконань, із одночасним формуванням у людей позитивних або негативних емоцій, почуттів, масових психічних реакцій.

Психогенний вплив здійснюється в результаті фізичного впливу на мозок людини в результаті травми голови або впливу фізичних факторів (звуку, освітлення, температури і ін.), а також шокowego впливу умов середовища і певних подій (наприклад, картин масових руйнувань, великої кількості жертв тощо). Внаслідок психогенного впливу людина вже не в змозі раціонально діяти, втрачає орієнтацію в просторі, відчуває афект або депресію, панікує, зазнає стан ступору. У зв'язку з цим і з'явилось таке поняття, як психогенні втрати особового складу.

Психоаналітичний вплив – це вплив на підсвідомість людини терапевтичними засобами, особливо в стані гіпнозу або глибокого сну.

Нейролінгвістичний – вид психологічного впливу, що змінює мотивацію людей шляхом уведення в їхню свідомість спеціальних лінгвістичних програм.

Психотропний – вплив на психіку людини за допомогою лікарських препаратів, хімічних або біологічних речовин.

Психотронний – вплив на людей, що здійснюється шляхом передачі інформації через позачуттєве (неусвідомлене) сприйняття.

Для інформаційно-психологічного впливу характерні певні закономірності, а саме:

– якщо він спрямований на емоційну сферу людей, їх потреби, то його результати відчуються на спрямованості й силі спонукань, бажань і прагнень людей;

– коли під впливом виявляється емоційна сфера психіки, то це відображається на внутрішніх переживаннях, міжособистісних відносинах ношеннях людей;

– поєднання впливів на обидві названі сфери дозволяє впливати на вольову активність людей і таким чином керувати їх поведінкою;

– вплив на комунікативно-поведінкову сферу, специфіку взаємовідношень і спілкування дозволяє створювати соціально-психологічний комфорт і дискомфорт, змушує людей співробітничати чи конфліктувати з іншими;

– в результаті психологічного впливу на інтелектуально-пізнавальну сферу людини змінюються в необхідну сторону її уявлення, характер сприйняття нової інформації, як підсумок – «картина світу людини» [8, с. 297].

Відомо, що потужні інформаційні технології, які отримали назву інформаційних війн, мають тисячолітню історію. Уже в біблійній легенді згадано Гедеона, який під час війн регулярно вдавався до залякування ворога. Одного разу він так залякав супротивника, що той розгубився і завдав удару своїм військам. Як показує аналіз дослідження зазначеної проблематики, прикладів інформаційного впливу на моральну, духовну стійкість супротивника можна знайти чимало і в стародавньому Римі, і в епоху феодалізму (боротьба з «ерессю», за «істинну віру» тощо), і в подальшому. Особливого значення інформаційні війни набули в XX столітті, коли газети, радіо, згодом і телебачення стали справді засобами масової інформації, а поширювана через них інформація – масовою. Уже в 20-х роках США вели радіопередачі на регіони своїх «традиційних інтересів» – країни Латинської Америки, Великобританія – на свої колонії. Німеччина, яка домагалася перегляду умов Версальського миру, – на німців Померанії та Верхньої Сілезії в Польщі, Судетів – у Чехії. У 30-ті роки, на думку американського соціолога Сіпмана, «жодна з політичних криз не обходила без акомпанементу радіо. Громадянська війна в Іспанії, боротьба Китаю з Японією, мюнхенська криза – усе це було відображено в нових, скрипучих симфоніях на коротких хвилях». Тоді ж, у 30-х роках, інформаційні війни припиняють бути додатком до збройних і перетворюються в са-

мостійне явище, зокрема німецько-австрійська радівійна 1933–1934 рр. з приводу приєднання Австрії до рейху. Саме тоді з'явилося і набуло поширення поняття «інформаційний агресор». Мета інформаційної війни – послабити моральні й матеріальні сили супротивника, посилити власні. Вона передбачає заходи пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній галузях. Очевидно, що інформаційна війна – складова ідеологічної боротьби. Здавалось б, із розпадом комуністичної системи мали б зникнути й інформаційні війни як явище. Але це не трапилося. Лише за офіційними даними, 120 країн здійснюють чи закінчили акції впливу на інформаційний ресурс супротивника. І цьому є щонайменше два пояснення. По-перше, національні інтереси країн світового співтовариства відрізняються не тільки в ідеологічній сфері. По-друге, важливою є псевдогуманність інформаційних війн. Вони не призводять безпосередньо до кровопролиття, руйнувань, під час їх ведення немає жертв, нікого не позбавляють їжі, даху над головою. І це породжує небезпечну безпечність у ставленні до них. Тим часом, руйнування, яких завдають інформаційні війни в суспільній психології, психології особи за масштабами і за значенням цілком співмірні, а часом і перевищують наслідки збройних війн [9, с. 75].

Батьком вітчизняного досвіду ведення інформаційних війн вважають Богдана Хмельницького. За допомогою розвідувальної та контррозвідувальної служби Богдан Хмельницький шляхом поширення дезінформації прагнув посягти у ворожому війську непевність у власних силах, панічний настрій. У своїх універсалах до населення та інструкціях до розвідників гетьман наполягав на необхідності створення в стані противника відчуття приреченості, напруги та непевності. Отже, вперше в практиці вітчизняного воєнного мистецтва застосувалися принципи ведення так званої психологічної війни. Такі методи використовував український гетьман у вирішальних битвах із ворогом під Корсунем, Пилявцями та Берестечком.

Так, перед Корсунською битвою, що завершилася перемогою українців наприкінці травня 1648 р., Б. Хмельницький зумів блокувати інформацію про реальний стан речей у своєму таборі й поширив неправдиві свідчення про кількість козацького війська. Внаслідок цього командувач польською армією М. Потоцький розпочав ухилятися від бою, утратив стратегічну ініціативу і вже задовго до безпосередньої битви зазнав психологічної поразки.

Психологічний чинник був визначальним і під час перемоги української армії над поляками під Пилявцями у вересні того ж року. Вдалими маневровими діями Б. Хмельницький створив несприятливі умови для розташування оборонного табору польських військ. Це на-

томість викликало невпевненість коронного командування у своїх діях, яка поширилася й на особовий склад. Учасник тих подій з польського боку занотував у своєму щоденнику: «...У таборі ніякої дисципліни, ніякого авторитету вождів. Вночі після пароллю стріляли, кричали, і ніхто за це не одержував догани, бо однаковий страх охоплював усіх, так що не було абсолютно ніякого порядку». Окрім того, на другий день битви, 22 вересня, за наказом гетьмана до ворожого табору потрапляє полонений козак, переодягнений священиком. Незважаючи на тортури, він повідомляє про прихід на допомогу Хмельницькому кількох десятків тисяч татар. Насправді ж союзницькі війська налічували до п'яти тисяч вояків. Проте хитрий гетьман організував їм надзвичайно гучну зустріч: було дано салют з гармат і мушкетів. Цей факт та попередня дезінформація мужнього козака спричинили те, що серед поляків поповзла страхітлива чутка: до Хмельницького надійшла тридцятитисячна кримська орда!

Засилання до противника «підставних» полонених відбувалося неодноразово й під час подальшого ведення бойових дій. Це стало важливим складовим елементом «психологічної війни» Б. Хмельницького. Адже ворог не сподівався, що козацькі «язики», мужньо витримуючи жорстокі тортури, даватимуть наперед запрограмовані й вигідні для українців свідчення. Коли під час Збарасько-Зборівської кампанії та боротьби з полками Данила Нечая польський воєначальник С. Лянцкоронський отримав від захоплених «язиків» відомості про підхід на допомогу козацькому полковнику начебто основних козацьких сил на чолі з самим Б. Хмельницьким, він наказав відвести свої сили від Старокостянтинова. Зрозуміло, що це була дезінформація, але завдяки їй Д. Нечай отримав оперативний простір для подальших дій. Так само вчинив полковник Станіслав-Михайло Кричевський під Лоевим, коли заслав козаків-«смертників» у табір литовського князя Януша Радзивілла й тим самим увів його в оману щодо напрямку свого просування [10, с. 34–38].

Проектуючи ці історичні відомості на вектор банківської діяльності, зазначимо, що ще з 2008 року – початку чергової фінансової кризи, яка охопила більшість країн світу, і завершуючи сьогоднішнім, застосування інформаційно-психологічного впливу набуло особливо великого розмаху. Тепер про це явище говорять як про dokonану реальність, не забуваючи спекулювати ним у певних цілях, сіючи паніку і поглиблюючи хаос.

З цього приводу слід констатувати, що найстрашнішим для будь-якого банку є інформаційна війна. Про це свідчать чимало прикладів, найперше стосовно того, як вилив компромату може негативно вплинути на роботу банківської установи. Поява хоча б дрібних сумні-

вів у стабільності банку призводить лише до одного: з нього розпочинають утікати вкладники. Одночасна втрата 5% депозитів означає серйозну проблему, а 10% – майже гарантоване призупинення платежів.

Так, 2004 року був конфлікт між акціонерами «Надра Банку». Одним із них були тодішні власники «Укрсиббанку». Вони не хотіли вносити нові кошти до статутного капіталу і намагалися захистити свою частку акцій від розмивання.

Коли конфлікт досяг піку, «Українська металургійна компанія» оголосила про намір ліквідувати «Надра Банк». Вкладники миттєво почали забирати з «Надра Банку» гроші, і власники дуже швидко домовилися.

Тоді ж відбулася відома інформаційна атака на банк «Мрія». З нього також розпочався відтік вкладників, який ледь удалося припинити. Також відомі конфлікти навколо «Промінвестбанку» і «Родоводу» [11].

Говорять про негативні наслідки, які настають у результаті ведення інформаційно-психологічних впливу в сфері банківської діяльності. Україна отримала чергову банківську інформаційну війну. І в будь-якому випадку банківській сфері довелося докласти чималих зусиль, щоб повернути проблемні кредити та одночасно заспокоїти вкладників.

У наш час інформаційно-психологічна війна розглядає інформацію як окремий об'єкт або як потенційну зброю та вигідну ціль. Інформаційну війну можна розглядати як якісно новий вид бойових дій, активну протидію в інформаційному просторі. Інформаційна війна – це атака інформаційної функції незалежно від засобів, які застосовуються.

У веденні стратегічних інформаційних війн застосовується специфічна зброя. Ця зброя не завдає фізичної шкоди, але може призвести до справжньої війни. За визначенням В.Ф. Прокоф'єва, інформаційна зброя – сукупність спеціалізованих (фізичних, інформаційних, програмних, радіоелектронних) методів і засобів тимчасового або безповоротного виводу з ладу функцій або служб інформаційної інфраструктури в цілому або окремих її елементів. Основна дія інформаційної зброї – блокування або спотворення інформаційних потоків і процесів прийняття рішень супротивника [3, с. 29].

Як слушно зауважує вітчизняна дослідниця Д. Прокоф'єва, сучасні війни ведуться перш за все в інформаційній сфері, яка випереджає й безперервно супроводжує так званий «прямий контакт» протиборчих сторін. Як повідомлялося, для боротьби з потенціальним супротивником в експортне мережене обладнання США встановлюються чипи з логічними вірусами, які можуть бути активізовані в потрібний момент. Для боротьби з певними особами є комп'ютерні програми обнуління банківських рахунків. Мабуть, чимало є такого, про що ми не знаємо і можемо тільки здогадуватись [12, с. 123–128, с. 127].

Отож, аналіз термінологічних понять «інформаційно-психологічний вплив», «інформаційна зброя», «інформаційна війна» дає змогу зробити висновок, що вони пов'язані з такими факторами:

- інформаційно-комунікаційними – конвергенцією нових інформаційних технологій та їхнім впливом на різноманітні сфери діяльності і механізми функціонування суспільства;

- впливом масової культури на свідомість і поведінку людей за допомогою широкодоступних каналів передачі інформації;

- стандартизацією способу життя більшості населення;

- удосконаленням засобів маніпулювання людьми, тобто створенням на стан останніх таких регуляторних механізмів інформаційного впливу, які б допомогли впродовж тривалого проміжку часу зберігати й підтримувати його для досягнення поставлених цілей [13, с. 43].

Результатом інформаційних взаємодій, як зазначають О.Т. Лебедев, А.Р. Каньковська, може бути одержання інформації з метою власного розвитку й створення умов для розширення власного життєвого простору, а також навмисного (прямого) або ненавмисного впливу на цю інформацію з метою її перекручування та впливу на інформаційну інфраструктуру одного із суб'єктів інформаційної взаємодії (іншого об'єкта). Результат інформаційної взаємодії – це інформаційна війна, завдання збитків інформаційній інфраструктурі супротивника шляхом порушення діяльності або функціонування певних її підсистем (елементів) чи зв'язків між ними [14, с. 121].

Висновки. У нашому співжитті є різноманітні впливи, котрі мають особливу структуру, закони, принципи. Відомо, що одні спричиняють певні зміни у формах людської активності (поведінці, діяльності, спілкуванні, вчинках), інші – у мотивації, пізнавальних процесах, ще інші – в емоційно-вольовій сфері особистості. Тому ключове значення у поліпшенні теоретичної і практичної складових суспільного буття має вивчення закономірностей, технологій, засобів і прийомів психологічного впливу на осіб, професійні громади, малі і великі соціальні спільноти.

Стрімкий розвиток процесу інформатизації світу призводить до непередбачуваних наслідків. Інформаційно-психологічний вплив відіграє роль своєрідного інструментарію або так званої нелегальної зброї, за допомогою якої в мирний час, без війни, у звичайному розумінні цього явища, здійснюється агресія в соціальні, політичні, економічні, військові та інші сфери суспільного буття інших держав із метою спрямувати розвиток тієї чи іншої країни.

1. Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення! / Ю. Бабенко // Інститут Масової Інформації. – 2006. – 322 с.

2. Маршал Маклюэн и информационные войны [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.smi.ru/2000/01/14/947797776.html
3. Прокофьев В.Ф. Тайное оружие информационной войны: атака на подсознание / В.Ф. Прокофьев. – 2-е изд., расшир. и доработ. – М.: Синтег, 2003. – 395 с.
4. Толубко В.Б. Інформаційна боротьба (концептуальні, теоретичні, технологічні аспекти) / В.Б. Толубко. – К.: НАОУ, 2003. – 320 с.
5. Присяжнюк М. Аналіз засобів ведення інформаційної боротьби з використанням інформаційних технологій, форм і способів їх застосування / М. Присяжнюк, Я. Жарков // Центр воєнної політики та політики безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://defpol.org.ua>.
6. Манойло А.В. Государственная информационная политика в условиях информационно-психологической войны: монография / А.В. Манойло, А.И. Петренко, Д.Б. Фролов. – М.: Горячая линия – Телеком, 2003. – 541 с.
7. Солонина Євген. Інформаційні війни: у пошуках українського шляху до перемоги / Євген Солонина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1752190.html>.
8. Методы и приемы психологической войны / сост.-ред. Е. Тарас. – Мн.: Харвест, 2006. – 352 с.
9. Крилова О. Всі секрети по кишнях / О. Крилова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rdwmedia.ru.
10. Таємниці, казуси і курйози української історії. Козацька доба / В. Горобець, Т. Чухліб. – Київ: «Наукова думка», 2004. – 310 с.
11. Лямець Сергій. Як витримає «Форум» інформаційну війну? Сергій Лямець, Сергій Щербина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.erpravda.com.ua/publications/2012/05/30/325064/>
12. Прокоф'єва Д.М. Підприємницьке шпигунство в системі інформаційних злочинів / Д.М. Прокоф'єва // Український центр інформаційної безпеки, 2008. – С. 123–128, с. 127
13. Рейтер Г. Легальне промислове шпигунство / Г. Рейтер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agentura.ru>
14. Лебедев О.Т. Основы менеджмента / О.Т. Лебедев, А.Р. Каньковская. – СПб.: ИД «МИМ», 1998. – 192 с.

Чистоклетов Л.Г., Шишко В.И. Информационно-психологические воздействия как неотъемлемая составляющая парадигмы информационной безопасности

Исследованы теоретические и практические проблемы формирования и оценки уровня информационно-психологического влияния в политических, международных, экономических отношениях и военном деле. Проанализированы актуальные аспекты информационных войн на современном этапе и в ретроспективе.

Ключевые слова: *информационно-психологическое влияние, информационная безопасность, информационная война, информационная атака.*

Chystokletov L.H., Shyshko V.I. Informative and psychological impacts as an integral part of information security paradigm

The theoretical and practical problems of forming and estimating the level of informative and psychological impact in political, international and economic relations as well as in military activity are investigated. The important aspects of informative wars at the modern stage and in the retrospective review are analyzed.

Key words: *informative and psychological impact, information security, informative war, informative attack.*

УДК 351.746.1+159.98

Ю.В. Щавінський, І.Ю. Щавінська

**ВПЛИВ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НА ІНФОРМАЦІЙНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ:
ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Розглянуто вплив розвитку інформаційних технологій на інформаційну безпеку держави як складову національної безпеки з точки зору психології.

Ключові слова: *національна безпека держави, інформаційна безпека держави, особистість, інформаційні технології, психологія впливу інформаційних технологій, інформаційно-психологічна безпека.*

Постановка проблеми. За сучасних умов інформаційна складова набуває дедалі більшої значущості і стає одним із найважливіших елементів забезпечення національної безпеки. Стрімкий розвиток інформаційних технологій не тільки наділив суспільство фантастичними можливостями, але й створив потенційні загрози для особистості, суспільства і держави через проведення інформаційних війн, інформаційно-психологічних операцій, маніпуляцій суспільною свідомістю з метою програмування дій і поведінки особистості, суспільства загалом. Виникає висока соціальна небезпека безконтрольного застосування технологій, засобів і методів психофізичного впливу на великі соціальні групи людей через свідомість і підсвідомість людини. З психологічної точки зору на інформаційну безпеку держави актуальним є аналіз цього впливу та відпрацювання шляхів і методів інформаційного захисту людської психіки від інформаційного втручання, створення інформаційного імунітету, захисного бар'єру від деструктивних впливів, відпрацювання методів інформаційно-психологічного протиборства.